

Богдан ЗЕЛЕНИЙ

РОЛЬ УЧНІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Величезний вплив на громадськість XIX ст. зробили праці К.Д. Ушинського з проблем виховання і навчання. Підходи К. Д. Ушинського були дуже популярні і серйозно поставили педагогів перед необхідністю критичної переоцінки існуючої в Росії системи виховання. Під час свого 5-річного заслання він вивчав досвід інших країн щодо виховання дітей. Він відзначав характерні риси північноамериканської освіти: “Американська педагогіка дуже схожа на англійську... Розвиток характеру є основною метою американської освіти: патріотизм, звичка брати участь у житті спільноти та суспільне самоврядування рано розвиваються в американських школярів” [6, с. 220]. Провідною ідеєю його педагогічної спадщини була народність у громадському вихованні: кожен народ має свою власну виховну систему і нав’язати чужу – означає нашкодити народу. Виховні системи інших країн потрібно сприймати критично, але їх позитивний досвід варто знати і вивчати. К. Д. Ушинського називають “вчителем російських учителів”. Дослідження шкіл інших країн дало йому можливість виробити власну концепцію навчального закладу.

Участь вихованців А. С. Макаренка у складній системі самоврядування виконувала важливу функцію – створювала підвалини для подальшого професійного розвитку [5]. Багато випускників комуни ім. Ф. Е. Дзержинського ставали студентами вищих навчальних закладів і отримували, крім державної стипендії, ще й 100 крб. з фонду ради командирів. На 1 липня 1935 р. таких людей було близько 100 [4].

Л.В. Конисевич, випускник Антона Семеновича, автор книги “Нас виховав Макаренко” [2] у 50-х рр. XX ст. створив на Київщині піонерський табір “Алмазний”. У ньому була створена дієва система самоуправління, табір став відомим далеко за межі України. Мета праці була зрозуміла кожному, були виборними бригадири та агрономи. Вихованці А. С. Макаренка переносили досвід свого перебування у виправних закладах у свою подальшу життєдіяльність і досягали в цьому великих успіхів [2]. С. А. Калабалін – вихованець, сподвижник, послідовник, як його назвав Л. В. Конисевич – став успішним педагогом та з своєю дружиною Галиною Констянтинівною поставили на ноги багато дитячих будинків [2].

Починаючи з 30-х рр. XX ст., поняття дитячого самоврядування зникає за формалізмом у сфері освіти, комуністичною ідеологією, піонерськими та комсомольськими організаціями. На перше місце виходять всевітньо відомі п’ятирічки, плани, звіти, рапорти тощо. Лише у 50-х рр. XX ст. у Радянському Союзі починають говорити про демократію, а окремі вчені мають можливість зайнятися проблемою самоврядування та розкрити її у своїх працях.

Л. Ю. Гордін, дослідник проблем теорії та методики виховання, говорить, що самоврядування – це початковий рівень залучення учнів до організації своєї колективної роботи, змістом же роботи органів самоврядування є обов’язкові для всіх школярів справи: навчання, дисципліна та порядок у школі, самообслуговування тощо [1, с. 57]. Усі рівні самодіяльності повинні бути взаємопов’язані, забезпечуючи необхідні для всебічного розвитку особистості стосунки та потреби [1, с. 58].

В. М. Коротов, член-кореспондент АПН СРСР, визначає функції самоуправління: воно створює органи колективу, розвиває педагогічно доцільні взаємовідносини між членами колективу та формує громадську думку [3, с. 33]. Потреба в новому органі колективу виникає тільки там, де є можливість силами дітей організувати певну частину спільної роботи. Тому одним з найважливіших факторів створення органів

самоврядування є зміст життя дитячого колективу, розвиненість тих чи інших форм його діяльності [3, с. 40].

Також варто назвати декілька сучасних дисертаційних досліджень, у яких у тій чи іншій мірі розкривається участь дітей у самоврядуванні. Робота, у якій найбільш повно описано генезис поняття “учнівське самоврядування”, – “Розвиток ідей про учнівське самоврядування у вітчизняній педагогічній теорії та практиці” (автор Набока Б. С., 2001 р.). Привертають увагу такі дисертації: “Виховання дітей-безпритульників на Полтавщині в 20 – 30-і рр. ХХ ст.” (автор Ільченко О. Ю., 2006 р.): виявлено напрями змісту виховання соціально незахищених дітей та підлітків (трудове, суспільно-політичне, атеїстичне, патріотичне виховання як головні напрями, а також розумове, моральне, естетичне, фізичне виховання); встановлено провідні тенденції виховання дітей-безпритульників (спрямованості на виховання людини нового, соціалістичного типу; ідеологізації та політизації змісту освітньо-виховної роботи; розвитку дитячого самоврядування тощо); “Формування лідерських якостей старшокласників в особистісно орієнтованому виховному процесі загальноосвітньої школи” (автор Ягоднікова В. В., 2006 р.): розроблено методику діагностики рівнів сформованості лідерських якостей старшокласників; розкрито взаємозв’язок між виявленими компонентами (мотиваційний, емоційно-вольовий, особистісний, діловий) лідерських ознак; розроблено й апробовано програму виховання школярів “Я – українець”, нову модель учнівського самоврядування – Шкільної Учнівської Республіки, програму школи лідерів “Я можу, вмю, дію”; “Формування почуття відповідальності у молодших школярів” (автор Басюк Н.А., 2005 р.): педагогічними умовами формування почуття відповідальності молодших школярів є: спрямованість виховного процесу на розвиток особистісних цінностей, що зумовлюють відповідальну поведінку; насичення виховуючого середовища емоційним фоном доброзичливості, взаєморозуміння і співробітництва; достатнє осмислення дітьми молодшого шкільного віку знань, норм і правил поведінки, оволодіння прийомами планування, оцінювання, аналізу вчинків і ситуацій, які характеризують моральний обов’язок особистості; розвиток емоційної сфери, внутрішньої мотивації; включення молодших школярів у різноманітні види діяльності (навчально-пізнавальну, предметно-перетворювальну, комунікативну, оцінно-орієнтаційну, добротинну) з урахуванням індивідуальних інтересів і здібностей; координація життя і діяльності школярів органами учнівського самоврядування; “Формування соціальної відповідальності старшокласників у позанавчальній діяльності” (автор Тернопільська В. І., 2003 р.): по-новому розглядаються напрями предметно-перетворювальної діяльності старшокласників-ліцеїстів; визначальним при цьому є діяльність учнівського самоврядування, участь юнаків і дівчат у дослідно-пошуковій, суспільно-корисній та предметно-перетворювальній діяльності тощо.

Отже, варто зауважити, що участь дітей у системі учнівського самоврядування сприяє їхньому розвитку, допомагає реалізувати мету виховання – всебічний і гармонійний розвиток особистості.

Список використаної літератури

1. Гордин Л. Ю. Школа инициативы и самостоятельности : Из опыта работы школ г. Таганрога / Л. Ю. Гордин. – Москва : Педагогика, 1984. – 112 с.
2. Конисевич Л. Нас воспитал Макаренко / Л. Конисевич. – Челябинск : Челябинский областной институт повышения квалификации и переподготовки работников народного образования, 1993. – 331 с.
3. Коротов В. М. Самоуправление школьников / В. М. Коротов. – Москва : Просвещение. – 175 с.
4. Кумарин В. В. Макаренко, якого мы никогда не знали, или Куда реформировать школу / В. В. Кумарин // Народное образование. – 2002. – № 5. – С. 153–165; № 6. – С. 143–154.

5. Ткаченко А. В. Самоврядування як професіогенетичний фактор у виховних закладах А. С. Макаренка / А. В. Ткаченко // Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості у системі студентських самоврядних організацій : матеріали II Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (23–25 квітня 2010 р.) / Полтавський нац. пед ун-т ім. В. Г. Короленка, Полтавська міськрада; [За заг. ред. проф. М. В. Гриньової]. – Полтава : Друкарська майстерня, 2010. – С. 13–15.

6. Ушинский К. Д. Внутреннее устройство северо-американских школ / К. Д. Ушинский // Собр. соч. : В 11-ти т. –М.; Л.: Изд-во Академии пед. наук РСФСР, 1948. – Т. 2. – С. 204–232.

Дар'я САЖІЄНКО

АКАДЕМІЧНА СВОБОДА ЯК ПРОВІДНИЙ ПРИНЦИП УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Освіта являє собою сферу відповідальності держави, закладу вищої освіти, вчителів та учнів, які повинні засвоювати матеріал. На разі ми зіштовхнулися із проблемою, бо не всі студенти відчують відповідальність за своє навчання. Який же сенс освіти без «основного гравця на полі» – студента? Саме для відчуття цієї відповідальності нам на допомогу й приходиться академічна свобода.

Академічна свобода – це можливість для члена академічного співтовариства думати та діяти самостійно, без впливу з боку адміністрації університету, органів державної влади, третіх осіб. Звісно, є норми статуту, правилами внутрішнього розпорядку, наприклад розклад занять, спеціалізація кафедр тощо.

На міжнародному рівні принципи академічної свободи закладено у Великій хартії європейських університетів (м. Болонья, 18.09.1988 р.), Рекомендаціях ЮНЕСКО та МОП «Про статус викладацьких кадрів вищих навчальних закладів», Лімській декларації «Про академічну свободу та автономію вищих навчальних закладів» (м. Ліма, 10.09.1988 р.) та інших документах.

Гарантією права на академічну свободу є заборона здійснювати цензуру творчої діяльності. Цензура (лат. *censura*) – це перегляд творів, призначених для друкування, постановки в театрі тощо, або будь-якої кореспонденції, здійснюваний органами державної влади, церковної влади і, залежно від змісту цих творів/кореспонденції, їх ухвалення або заборона. Цензура не дає права прогресивного розвитку новим ідеям, оскільки підкорюється застарілим поглядам та стереотипам.

Професори та інші викладачі є для студентів не вчителями, а їхніми керівниками. Завдання освіти у вищій школі – не в тому, щоб передати знання, а забезпечити всі умови для того, щоб студент ґрунтовно міг займатися навчанням та наукою.

Поняття академічної свободи постійно привертає увагу вчених, що вивчають проблеми освіти. З огляду на багатозначність цього терміну, дослідивши значення у енциклопедіях, наукових роботах, документах та деклараціях, то можна визначити ключові риси цього поняття.

Академічна свобода передбачає:

- свободу для членів академічного співтовариства у прагненні до розвитку та демонстрації досліджень, експериментів, творчої діяльності;
- утримання від використання освіти як інструменту пропаганди;
- забезпечення студентам повної свободи навчання, дослідження, тобто студент сам обирає, що він хоче вивчати, на якому факультеті тощо;
- відкритий доступ до суспільної справи та можливість спілкування з колегами.

Тож академічна свобода об'єднує в себе свободу дослідження, свободу викладання та свободу навчання. Із цими рисами вона тісно пов'язана з автономією, що включає в себе ще незалежність у фінансовій, господарській та науковій сфері.

Поняття академічної свободи завжди було пов'язано з університетом. У середні віки університет представляв інтереси вчених перед світською та духовною владою,